

A hazatérés 26 év távollét után

1965-ben történt még egy fontos esemény. 1939-ben Ilkei Elek bátyám (37 éves), Ilkei Péter bátyám (24 éves) és édesapám, Ilkei Dénes (27 éves) bezárták a vénház ajtaját és indultak a veszélyes, kiszámíthatatlan II. világháborúba. A szüleik már 1933-ban, nagyapám, Ilkei Ferenc (szül. 1867) 1933 januárjában, nagyanyám (szül. 1876) 1933 májusában meghaltak. De a nagyszüleim haláluk előtt el kellett gyászolni, el kellett hordják a szívükben a három fiúk elvesztésének a fájalmát. Ilkei Ferenc (1896–1918), a legnagyobb fiúk az I. világháborúban odaveszett, Dénes ártatlan gyermeki lelke 1911-ben, hat hónapos korában röppent a mennyországba, Sándornak (1909–1932) betegség okozta korai halálát 1932-ben, 23 éves korában.

Ilkei Péter bátyám, édesapám legkisebb fivére nem jött haza a II. világháborúból, 1948-ban a foglyokkal sem. 1948-ban még élt Elek bátyám, abban az évben halt meg. Tehát Elek bátyám, Rebi néném és édesapám, a még életben levő testvérek, bele kellett törődjenek, hogy az öccsük örökre odaveszett a háborúban. 1962-ben meghalt édesapám egyetlen lánytestvére is, Nagy Sándorné szül. Ilkei Rebeka (1898–1962).

1965-ben szenzációs jó hírt kaptak a szüleim. Csíkdánfalváról jött egy levél, amiben azt írták, hogy Ilkei Péter bátyám él. A levelet Csíkdánfalváról Ilkei Sándor suszternek címezték, mert a felesége csíkdánfalvi volt. A levelet a postás bedugta a kicsikapu rése közé, ahonnan a szél befújta az Ilkei Suszter Sándorék udvarára. Szépen hullt a selymes hó. Lassan befödte a hó a mezőket, erdőket, házakat, és befödte volna Ilkei Sándorék udvarát, az udvaron a levelet, amiben a létfontosságú értesítés állt Ilkei Péter bátyámról, hogy bővebb felvilágosításért, tájékoztatásért valaki utazzon Csíkdánfalvára. De Isten odavezérelte a szomszédasszonyt, Pál

Ferencné Márát, Teri nénit, aki még éppen épen találta a levelet, még nem volt elázva a boríték.

A csíkdánfalvi utazásra a legalkalmasabb a családból édesanyám volt, aki semmilyen akadálytól, nehézségtől sem rettent vissza. Csíkdánfalván szívélyes fogadtatásban részesült édesanyám. Egy Gajdó Mihály nevű magyarországi ember, akinek rokonai voltak Dánfalván, hosszan beszélt édesanyámnak Péter bátyámról:

„Apósom ukrán. Az első világháborúból nem tudott haza menni. Magyarországon megnősült és szépen megtanult magyarul. Az én feleségem az ő leánya. Apósomnak mindig honvágya volt, hazavágyott. A második világháború végén kedvező feltételek voltak a visszatelepedésre Ukrajnába. Kihasználta a lehet, hogy soha vissza nem térő alkalmat? Anyósom már nem élt. A lánya nem akadályozta az édesapját a szülőföldjére való visszatérésben. Apósom visszatért Ukrajnába, de a szülőfalujába, Novájá Prilukiba csak 1963-ba költözött. A kegyetlen sors valahogy Ilkei Pétert is ebbe a faluba sodorta 1948-ban. Azt is meg kell említsem, hogy Ilkei Pétert, amikor szabdlábra engedték, kijelentették a hatóságok, hogy a nagy Szovjetunió területén akárhol letelepedhet, de haza Romániába nem mehet! – Esetleg majd látogatóba?! Azért igyekezett minél nyugatabbra jönni Ukrajnában, hogy minél közelebb kerüljön a szülőföldjéhez. A remény éltette. Hátha fordul a világ, és haza mehet? Ilkei Péter nagyon sokat érdeklődött, sok levelet küldött Vargyasra, a régi, általa ismert címre, ami már az új közigazgatás és területi felosztás szerint nem létezett. A régi cím: Vargyas, Udvarhelyszék, Oklánd rajon vagy járás? De egyik levélre sem érkezett válasz. Mi arra is gondoltunk, hogy talán a felesége elakaszthatta a postán a Péter bátyám leveleit. Péter bátyám azt a hírt kapta valahonnan, hogy Vargyas már nem létezik, a háborúkor teljesen szétbombázták. Ellehet képzelni, mit érezhetett a vadidegenbe szorult ember, amikor a Vargyas szétbombázásából azt a következtetést vont le, hogy mindenkijét, szülőfaluját, szülőházát, hazáját, mindenét elvesztette. Végző kétségbeesésében egy ukrán nő vigasztalta, gyámolította, pártfogolta. Egy háborút, fogságot átszenvedett ember érzései eldurvulnak, de a lelke mélyén vágyik a szeretetre, a családalapításra, a normális emberi életre.

© www.kjnt.ro/szovegtar

Biztos, hogy a szívében szerelem is ébredt. Megnősült. Egy kétgyerekes hadi özvegyet vett feleségül. Két közös gyerekük is született: Szásá-Sándor (1949) és Támára-Márta (1952). A háború utáni időszakban Ukrajnában nagy volt a nyomorúság. Ki sem heverték az 1932–1933-as éhínséget, ami 3,5-4 millió áldozatot szedett, ott volt a háború, ami szintén sok emberi és anyagi áldozatot követelt, nagy szegénységet generált. Nos, Ilkei Péter és a felesége ebben a mélyszegénységben találkoztak. Vagyon, tulajdon nélkül. Minden a kolhozé volt. De volt legalább ház a fejük felett. Péter bácsi a fogságban megtanulta a kőműves mesterséget, és a faluban akadt munka is bőven. Igaz, kevés pénzért, de csurrant-cseppent valami.

Amikor 1963-ban apósom Novája Prilukiba költözött, és megtudta, hogy ott él egy magyar ember, azon nyomban felkereste a hazátlan, árva magyart. Péter bácsi már azzal is boldog volt, hogy magyarul beszélgethetett az apósommal. Jó barátok lettek. Apósom, Volodimir, megígérte Péter barátjának, hogy 1964-ben megy látogatóba Magyarországra a lányához és érdeklődik a Péter szülőfalujáról. S nem is kellett messze menjen érdeklődni, mert amikor előhozakodott az Ilkei Péter esettel, ott voltam én, akinek rokonai vannak a Székelyföldön, nevezetesen Csikdánfalván. Most azért vagyunk itt a feleséggel, hogy egy akaratán kívül bajba jutott magyar emberen segítsünk, és egyben a rokonainkat is meglátogadjuk.”

Gajdó Mihály megadta anyunak a Péter bátyám pontos ukrán címét: „Ilkáj Petró – Szeló-Novája Priluki-Viniczkájaoblaszt-Lipoveczkijrájon”. A felesége és a gyermekei vezetékeve Preczkovszkij volt. Péter bátyám nem volt törvényesen megesküdvé a feleségével, ezért ő Ilkei maradt.

Édesanyám az ő műveltségi szintjén, az akkori kor etikettje és a jó módor szabályai szerint – ebben is jó volt – megköszönte a felmérhetetlen értékű információt Gajdó Mihálynak, és a vendégfogadást a dánfalvi családnak. Átadta az akkori anyagi lehetőségek által megengedett ajándékocskát, és már indult is hazafelé, s azon reménykedett, hogyan lesz tovább?

Amikor anyu hazajött Dánfalváról, az volt az első dolgunk, hogy Tóth Rebeka tanító nénivel felcímeztettünk egy levélborítékot Péter bácsinak. Édesapám a Péter bátyám „előkerülésétől” valósággal kivirágzott. Nem

volt az a típusú ember, aki hangzatos szavakkal fejezi ki az érzelmeit, de látszott a viselkedésén, hogy rendkívülien örül. Különösen amikor megjött a válasz az első Péter bátyámnak írt levelünkre. „Kelt lapom 1964. Március, 8, án Dénes először is tudatlak egészséges vagyok, melynek párját kívánom neked is a meszi távolba én Gajdo Mihálytól levelett meg kaptam meg örvendtem hogy te életben vagy én gondoltam hogy te a világon nem vagy irjál Rebi családjáról, Elekről. összes rokonokrol szomszédokrol pajtásaimrol én töbett nem irok. Választ várok minel előb. Ilkei Péter hidi. 1915, ben, születem.” Apám nem szidta a kommunistákat, szó nélkül ment dolgozni, ahova a brigádos küldte és törte ő is a fejét a Péter bátyám hazalátogatásának a kiadásain. Péter bácsinak befogadó levelet kellett küldjünk. Ezt a munkát a baróti Simon János igazgató-tanár, a baróti középfokú oktatás megalapítója végeztette el, az ügyintéző édesanyám volt.

Ilkei Péter hazatérésének szenzációs híre futótűzként terjedt el Vargyason és az egész Erdővidéken. Arra nem emlékszem, hogy a korabeli sajtó mennyire kapta fel ezt a hírt. Szerintem kellett írjanak erről az eseményről, hiszen Péter bátyám a baráti Szovjetunióból jött, nem a reakciós, ellenséges Amerikai Egyesült Államokból.

Péter bátyám hazalátogatása kapcsán elkezdtek mesélni az emberek Péter bátyámmal kapcsolatos emlékeket. Felelevenítették, hogy Péter bátyám alacsony, jó barna gyermek volt. Ezért „fekete csürkének” gúnyolták, ami ellen ő tiltakozott. A testvérei mind 185-190 cm magasságnál álltak meg. De hát Péter bácsi a szülők legkisebb gyermeke, a „vakarék, a vakarcs, a fenékkéve” volt. Viszont azt jól mondják, hogy az embert nem singgel mérik, mert Péter bátyám az apró termete ellenére olyan volt, mint a paprika vagy a bors. Azt mondta, a nagy ember nagyot botlik, s nagyot esik. Édesanyám mesélte, hogy a felekezeti iskolába jártak, ahol Kis Károly, a kántortanító több generációt is tanított. Szünetben anyu azt merészelte mondani Péter bátyámnak, hogy „fekete csürke!” Hiába volt anyu egy évvel nagyobb, mint Péter bátyám, mert az, mint a szélvész felkapta, felborította egy nagy hókupacra és a hosszú, bő rokolyája alját, a lába közét megszórta hideg hóval. Apám is mesélt Péter bátyámról. Virtuos, fürgé gyermek volt. Még a nagyobbakkal is szembe szállt, különösen

© www.kjnt.ro/szovegtar

Elek bátyámmal, aki a végtelenségig jámbor és megengedő ember volt. Azt is mesélte apu, hogy felnőtt korukban összetűzésbe kerültek az egyik vargyasi verekedős családdal, akiknek a családjában sok fiúgyermek volt. Az ellenfelek vették a bátorságot és bejöttek a Hídutcába egészen a mi kapunkig. Amikor Sándor, Péter és apám észrevették a támadást, hiába akarták mozgósítani a harcba Elek bátyámat is, ő nem állt kötélnek, mert nem volt olyan virtuosus, mint az öccsei. Apámék hamar felszerelkeztek kéziszerszámokkal és az Ilkei Józsi, nagyapám testvére bennvalóján (most Csorba Tódor és családja lakik ott) keresztül az ellenséget hátba akarták támadni, hogy majd beszorítsák őket a zsákutcába, s ott jól elagyabugyalják, döngessék őket, hiszen „jössz te még a mi kapunk elé” mondás, a hazai pálya előnye nekik kedvezett. De a támadó álhősök a futást, az elmenekülést választották. Olykor szégyen a futás, de általa megmentjük az irhánk.

A hazatérés és a találkozás örömei:

„én még az utat Vargyasra nem felejtetem el én még éljen is meg talá-lom Vargyas kőseget” (részlet Péter 1964. február 14-i leveléből)

„Dénes nekem előmbe ne kellmeni mert Dénes én gondolom hogy az uttat én meg kapom Vargyasra. mindent meg beszélünk a mi el tölt 25-ött évben” (részlet Péter 1964. április 4-i leveléből)

A katonaságnál voltam a leghosszabb ideig, tizenhat hónapig távol a szülőfalumtól. 1998–1999-ben pár hónapig dolgoztam Magyarországon, később 6-7 napos testvértelepülési látogatáson vettem részt szintén Magyarországon. Bárhol voltam, még ha jobb életkörülmények között is, olthatatlan honvágyam volt mindig.

„Sok helyt jártam, másutt is volt jó dolgom,
Hej de szívem csak azt súgja: jobb otthon”.

A haza indulás, a megérkezés volt a legnagyobb öröm, boldogság számomra. Hát akkor mit érezhetett a poklok-poklát megjárt Ilkei Péter bátyám, aki huszonhat éve nem látta a szülőföldjét. Nem élhetett a rövid magyar világban, azóta eltemették Elek bátyját, Rebi nénjét, sok rokonát, ismerősét... Megváltozott a társadalmi berendezkedés, ami Péter bátyám

számára egyáltalán nem volt ismeretlen, mert a mi kommunista rendszerünk, a termelőségkezeletünk is a szovjet kolhozok mintájára alakultak.

1965 nyarán, az Isten tudja hogy, Péter bátyám hazavergődött Ukrajnából a Székelyföldre. Mesélte, hogy a román határnál át kellett szálljon a román szerelvényre, mert a szovjet vasutak nyomvonala szélesebb, mint a nyugati vasutaké.

Amikor megérkezett Vargyasra, amit hál' Istenek nem lóttek széjjel a háborúban, nem várta senki Péter bátyámat, mert nem tudtuk pontosan, hogy mikor érkezik. Leült a Borbáth Dénes háza előtt a padra. Lány székely szellő simogatta az arcát, a megváltozott szülőfalu képe lobogtatta a szívében a boldogság tüzeit még akkor is, amikor az emberek jöttek-mettek előtte és nem ismerték meg.

Én már idegen vagyok itthon is?! Idegen, jövevény vagyok otthon is?! Akkor eszébe jutott az ukrainai családja, akikért ő már felelősséggel tartozik, hiszen a fia csak 16, a lánya csak 13 éves... de a gondolatait most a Dénes bátyja családjával, a Rebi nénje népes családjával, a vargyasiakkal való találkozásra összpontosította. Az unitárius templom előtt levette a sapkáját és szívből jövő hálát adott a jó Istennek, hogy még egyszer megláthatta a hön szeretett szülőföldjét és személyesen találkozhat a vargyasi szeretteivel. Közben nosztalgizott. Szemébe ötlöttek az újdonságok, eltűnt dolgok után kutakodott, nézte-falta a Vargyast körülölelő tájat...

A szüleimmel való találkozás pillanatában nem voltam jelen. Erdőtisztításnál dolgoztam. Szerettem volna látni az édesapám s a Péter bátyám könnybelábadt szemeit, a két testvér ölelkezését... hallani az első meghatódott szavakat... Péter bátyám azért is hálálkodott, hogy nem bontotta el édesapám, és megláthatta az öreg fatéglás házat, aminek legkisebb testvérként 1939-ben ő zárta be az ajtaját, és a kulcsot ott hagyták Rebi néniüknél. Ha haza tudott volna jönni a háborúból, a fogságból, a vén fatéglás ház és az egész Hídotcai bennvaló a Péter bátyámé lett volna. Mi a Felszegi kertben, Árvaszegben kellett volna családi házat építsünk magunknak.

Mikor este hazaérkeztem az erdőgyérítésből nálunk már hangos volt az udvar s a ház a sok kíváncsi látogatóktól. A jövés-menés, a Péter bátyámat látogatók két hétig egymásnak adták a kilincset. Az egész falu, az egész

© www.kjnt.ro/szovegtar

vidék felbolydult. Sok ember hozott pálinkát, bort. Édesanyám is több liter szeszből csinált finom székelly köményes pálinkát. Péter bátyám egész itthonléte alatt boros pohárral itta a köményes pálinkát s úgy is kidőlte mellőle a vargyasi nagyivók, akik csak pálinkás pohárból ittak. Ő kemény orosz vodkával edzett, ahhoz volt szokva. Amikor hazaérkeztem, nagy meglepetés, csalódás ért Péter bátyámmal kapcsolatosan, kiderült, hogy az egyik Híd utcai srácról azt hitte, én vagyok és a nekem hozott ajándék KOLOS karórát odaadta Molnár Sanyinak. Sanyit meg akkor érte meglepetés és csalódás, amikor az órát vissza kellett adja. Sanyi hamar megértette, hogy bátyám nem egy gazdag országból érkezett, hanem a nyomorúságból, és ezért az egy óráért is sokat kellett gürcölnöm, meg kellett éhezze. Az ő gyermekeinek sem volt karórája.

Én másnap is kellett menjek dolgozni. Elcsórtam, megfújtam néhány ukrán cigarettát a szivarcsomagból-dobozból. Azoknak a szivaroknak a szűrője csak egy lyukas karton henger volt. A csőrócskákkal csupa kíváncsiságból elpöfékeltük az ukrán cigiket, amiknek a füstje úgy mellbe vágott, hogy majdnem hanyatt estünk.

Egy éjszaka, amikor elcsitult a jövő-menők hada és leszállt a csendes est és Péter bátyám sem volt bezsongva erősen, édesapám megkérdezte:

„– Pétör ecsém! Te mét nem jöttél haza 48-ban a foglyokkal sem?

– Dénes bátyám, ne kérdezz ilyeneket! Lehet, hogy az ablakban vagy a bőröndömben van valamilyen műszer, ami mindent elmond otthon. Ha haza megyek, bajba kerülök, ha arról beszélek, amit megtiltottak, amikor indultam haza.”

Édesapám nem forszírozta a dolgot, mert nekünk akkor még fogalmunk sem volt azokról a műszerekről, ahogy Péter bátyám mondta. Később hallottunk mi is a „poloskákról”, a lehallgatásról.

Másnap délután bejött hozzánk a szomszédasszony, Gábor Rebi néni, aki tudott oroszul is. Kedveskedni akart Péter bátyámnak és elkezdett oroszul beszélgetni hozzá. De a puska fordítva sült el. Péter bátyám ereiben már jó bőven folydogált a köményes pálinka, a pálinkában alig lehetett vért találni. Nem tudott uralkodni magán, megvadult, ráugrott Rebi néniére és kezdte nyuvasztgatni:

– Mocskos orosz kém! Itt is utánam jöttél!? Megöllek...!

Édesapám alig tudta leszedni a kedveskedni akaró nőről és megértetni vele, hogy ez nem kém, hanem egy jóakarója, a szomszédasszony.

Péter bátyám dicsérte az édesanyám által főzött rég nem ízlelt hazai ízeket, járta a rokonságot, a falut, a mezőt. Péter bátyám szeretett volna felmenni a Hegyre is (ma is a család tulajdonában levő havasi legelő), de az már nem fért bele a látogatásába.

Lassan érkezett az eltávozás, a búcsú fájdalmas pillanata is. Péter bátyám sírva énekelte utolsó este: „Temessetek idehaza, drága székelyföldbe, Nem pedig a, nem pedig az orosz (ukrán) temetőbe”.

Mégis boldog volt. Azt mondta: „– Dénes testvér! – nem tudom azt az érzést elmondani, amit érzek, s ti sem érthetitek meg, mert én olyan örömet és boldogságot érzek, amit valamilyen nagy erőfeszítés, kitartás, reményvesztés után ért el az ember. Elégedett vagyok, hogy még egyszer megláthattam a drága szülőföldem, titeket... amit soha sem felejték el. Remélem, még találkozunk. Engem otthon várnak a legközelebbiek, a családom. Nagy valószínűséggel idegen földben lesz a sírom, vannak utódaim, akik gondozzák és ti legalább tudni fogjátok, hogy hol nyugszom. A Ferenc bátyánknak sajnos még ennyi sem adatott meg”. Nagyon hála-lásan megköszönt mindent: a fogadtatást, a vendéglátást. Annak a neki ajándékozott egyszerű dokknadrágnak és férfiingnek jobban örült mind egy darab aranynak. Elmondta, hogy nálukfele ruhaszúke van. Megcsókolta az öregház ajtaját, megsimogatta a kapufélfát és könnyes szemekkel kiment-elment örökre a Híd utcából. A buszmegállóban nagy tömeg búcsúztatta. Az asszonyok sírtak, a férfiak komoran néztek a porozó busz után. Édesapám, édesanyám és én is napokig küzdöttünk az elválás máig tartó fájdalmával.

1972-ben a katonaságnál ért a rossz hír, hogy Péter bátyám meghalt. Isten nyugosztalja az ukrán földben. A kilenctagú nagycsaládból egyedül maradt életben édesapám. Neki már édesanyám, bátyáim és én voltunk a mindene.

Ilkei Ferenc (1951–2022)

© www.kjnt.ro/szovegtar